

УДК 316.64 : 004.5 : 004.8

DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2026.28.9>

ПСИХОЛОГІЧНА СПЕЦИФІКА СТАВЛЕННЯ ДО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ СЕРЕД ВІТЧИЗНЯНИХ ІТ-ФАХІВЦІВ І ПСИХОЛОГІВ

Олександр Дроздов

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,

вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, Україна, 14013

<https://orcid.org/0000-0002-6682-9108>

e-mail: dalmar@ukr.net

Стаття присвячена проблемі ставлення фахівців різних галузей до штучного інтелекту (ШІ). Наводяться результати авторського експертного онлайн-опитування, проведеного у квітні-травні 2026 р. серед фахівців (n=236; наукові співробітники та викладачі університетів), які представляли комп'ютерні (n=117) та психологічні (n=119) науки. Використовувався метод анкетування з елементами суб'єктивного шкалювання. Було виявлено, що когнітивні компоненти настановлень до ШІ серед представників ІТ-сфери та психологів є відносно схожими. В цілому серед них поширене «обережно-оптимістичне» сприймання ШІ як перспективної у багатьох сферах технології, яка, крім переваг, має й деякі недоліки, обмеження, може створювати певні проблеми (морально-етичні, економічні, правові, педагогічні та психологічні), внаслідок чого потребує контролю. Психологи дещо вище, ніж представники ІТ-наук, оцінюють потенційну шкоду здоров'ю користувачів від ШІ. Щодо емоційних компонентів ставлення до ШІ, в обох професійних групах були більш виражені почуття інтересу/захоплення, а найменш виражені почуття роздратування/гніву; в обох групах зафіксовано невисокий рівень проявів довіри та тривоги/страху до ШІ. Але фахівці з комп'ютерних наук більшою мірою виявляли інтерес/захоплення та оптимізм/надію щодо ШІ. Відмінності в поведінкових компонентах ставлення до ШІ серед ІТ-фахівців і психологів проявилися найбільшою мірою. Зокрема, перші вище оцінювали і бажання використовувати ШІ у своїй роботі та за її межами, і частоту реального використання ШІ в обох сферах. Наставовлення фахівців двох груп до ШІ пов'язані з такими чинниками, як вік, професійний стаж та частота реального використання ШІ у професійній діяльності (при цьому останній чинник має більшу вагомість).

Ключові слова: настанови, ставлення, штучний інтелект (ШІ), професія, ІТ-фахівці, психологи.

Постановка проблеми. Мабуть, аксіоматичною є теза про те, що інформаційно-комп'ютерні технології стали невід'ємною частиною нашого життя. Їхній швидкий розвиток, з одного боку, зумовив появу нових програм, робототехніки, зброї з підвищеними можливостями, які отримали відому метафоричну назву «штучний інтелект» – ШІ (artificial intelligence, AI). З іншого боку, все це призвело до наслідків етичного, психологічного і навіть політичного характеру – від обговорення ефективності певних технологій ШІ, їхніх можливих негативних наслідків, і закінчуючи дискусіями про необхідність обмеження/контролю над ними. Слід зазначити, що дуже часто ці питання постають не лише на рівні експертних дискусій різних фахівців, але й на рівні громадської думки. Але якщо в останньому випадку мова йде про масову свідомість (в якій, як відомо, елементи об'єктивних, перевірених знань часто переплетені з суб'єктивними оцінками, соціальними

стереотипами, міфологізованими уявленнями тощо), то рівень фахової (спеціалізованої, експертної) свідомості викликає найбільший інтерес.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зазначимо, що у зарубіжній науці вже склалася традиція вивчення думок і оцінок щодо ШІ серед спеціалістів з різних сфер, зокрема фахівців т.зв. «допомагаючих» професій. Прикладом є дослідження Х. Хайнрікс та колег серед німецьких лікарів, у якому, зокрема, виявилася тенденція позитивного ставлення до ШІ у медичній практиці (яка більшою мірою зумовлювалася досвідом використання та залученістю, ніж демографічними чинниками) [9]. У дослідженні Дж. Вагнера та А.-С. Швінд виявилася схожа тенденція – німецькі психотерапевти, які мали більший рівень комп'ютерної компетентності, позитивніше ставилися до використання ШІ у психотерапевтичній практиці [10]. На цьому фоні цікавими уявляються результати опитування, проведеного 2024 р. Американською психологічною асоціацією (АПА) серед ліцензованих психологів. Хоча половина респондентів заявляли, що вони поінформовані про інструменти ШІ, лише 29% використовували їх у своїй практиці протягом попереднього року, а 11% – щомісячно або частіше. При цьому психологи з більшим професійним стажем (та, відповідно, віком) використовували ШІ рідше, ніж їхні молодші колеги. Найчастіше ШІ застосовували для допомоги в написанні текстів (58%); дещо рідше – для генерації зображень, текстів або інших медіафайлів (36%), узагальнення різної інформації (нотаток, цифрових статей тощо – 29%), ведення записів або диктовки (27%). Як бачимо, навіть у країні з доволі розвиненими інформаційними технологіями більшість фахівців-психологів досі не ризикують використовувати ШІ як інструмент безпосередньої роботи з клієнтами (психодіагностика, консультування, психотерапія). Загалом, понад половина (52%) опитаних фахівців не були впевнені у перевагах використання ШІ-інструментів у психології. Найчастіше згадуваними побоюваннями були: можливість потенційного витоку конфіденційних даних (59%), непередбачувана соціальна шкода (54%), упередженість вхідних (програмних) даних, що може призводити до викривлених результатів (54%), відсутність переконливих емпіричних досліджень та доказів безпечності ШІ (51%). На питання про перспективи використання ШІ у своїй роботі протягом наступних трьох років думки опитаних психологів розділилися: позитивну відповідь дали 35%, негативну – 27%, а 38% – заявили, що «не знають» [6].

Цікавими можуть бути результати дослідження довіри до ШІ, проведеного австралійськими науковцями 2025 р. у 47 країнах світу. Серед іншого, виявилось, що працівники сфери ІТ, фінансового та страхового секторів повідомляли не лише про найбільший рівень використання ШІ на робочому місці, але й про високий рівень довіри до нього (62-67%). Натомість працівники сфер мистецтва, розваг і відпочинку, охорони здоров'я та соціальної допомоги повідомляли про найменший рівень довіри до ШІ на роботі (46-48%) і найменше схилилися вірити в те, що ШІ зможе виконувати ключові аспекти їхньої роботи [8].

Вітчизняні наукові розвідки на цю тему переважно стосуються використання ШІ учасниками навчального процесу, зокрема вчителями та викладачами [1; 2; 3; 7]. Так, у дослідженні Л. Лук'янової та її колег (2024) виявлено, що більшість (58%) українських викладачів середньо оцінили власний рівень знань про можливості використання ШІ у навчальній та науковій роботі (про низький рівень заявили 27,5%, а про високий – 12,7%). Цікаво, що ці результати дещо відрізнялися від оцінок студентів (про середній рівень знань заявили 68,3% здобувачів, про низький – 15,6%, про високий 13,3%). Переважна більшість викладачів були переконані, що впровадження ШІ в освітній процес є дуже важливим (27,7%) або скоріше важливим (63%). Більшість педагогів вказали, що інколи (58,2%) або часто (16%) використовують технології ШІ у своїй практичній діяльності (аналогічні показники серед студентів були дещо вищими – 64,5% та 19,7%). Загалом, про позитивне

ставлення до використання ІІІ в освітньому процесі заявили 66,2% викладачів; проте значна частина (46,6%) зазначила, що це викликає в них занепокоєння, а третина (31,7%) дала негативну відповідь. Найбільшою мірою викладачів турбували такі наслідки, як проблеми академічної доброчесності (76,7%), точність та об'єктивність оцінювання (49,7%); дещо менше згадувалися вірогідність порушення конфіденційності даних (28%) і зменшення ролі викладача (27,5%) [3].

Варто згадати дослідження, проведене 2026 р. інтернет-платформою OpenLika серед вітчизняних лікарів. Зокрема, виявилось, що 48% опитаних звертаються по допомогу до ІІІ час від часу; 22% – регулярно використовують безоплатні, а 5% – платні версії ІІІ; 16% ніколи не використовують ІІІ, а 9% – пробували, але припинили такі спроби. Основними причинами, які стримують використання ІІІ у своїй роботі, лікарі назвали страх отримати помилкову відповідь (34%) та недовіру до несертифікованих ІІІ-технологій (31%); при цьому 29% заявили про те, що використання ІІІ виглядає непрофесійно, а 6% – про можливість порушення конфіденційності та витоку даних пацієнта в мережу. При цьому більшість (54%) лікарів погодилися з тим, що використання ІІІ є корисним як додаткова перевірка у складних випадках; але третина (32%) опитаних мають сумніви щодо точності медичних ІІІ-систем [4].

Також слід згадати опитування, проведене інтернет-виданням DOU серед вітчизняних ІТ-фахівців у 2024 р. Зокрема, виявилось, що 85% респондентів заявили про використання ІІІ у своїй роботі, при цьому 41% фахівців заявили, що працюють з ІТ щодня чи кілька разів на тиждень. Цікаво, що використання ІІІ було пов'язане з низкою соціодемографічних чинників. Так, найактивнішими користувачами ІІІ-інструментів виступали саме молоді айтишники – 89% з досвідом роботи до 1 року (проти 79% фахівців, які працюють понад 10 років); фахівці на керівних посадах частіше користувалися ІІІ. Також вагомим був чинник спеціалізації – найактивніше ІІІ застосовували дизайнери інтерфейсів цифрових продуктів (96%) та маркетологи (95%), а рідше – фінансові аналітики (67%), художники та аніматори (70%). Але попри все вищезазначене лише 1% опитаних заявили, що повністю довіряють ІІІ, а 27% – «переважно довіряють». Більшість респондентів (59%) оцінили рівень довіри ІІІ як «50/50» [5].

Загалом, незважаючи на наявність низки вітчизняних досліджень ставлення до ІІІ, основний акцент в них зроблено саме на поведінку (частота та мотивація використання відповідних ІІІ-інструментів), тоді як когнітивні та емоційні аспекти (як сприймають, оцінюють, що відчувають тощо) менше потрапляють у фокус уваги дослідників. Все це не дозволяє повноцінно вивчити цілісну структуру ставлення (настановлень/атитюдів) до ІІІ.

З нашого погляду, порівняння ставлення до ІІІ серед фахівців різного профілю є цікавим і перспективним напрямом досліджень. Тут, передусім, вагомою є фахова думка спеціалістів у галузі комп'ютерних наук, адже сам феномен ІІІ безпосередньо стосується сфери їхньої освіти та професійної діяльності (умовно кажучи, вони глибше за інших «занурені» в цю проблематику з точки зору створення та розуміння принципів функціонування ІІІ). Свою експертну думку, безумовно, можуть висловити фахівці з інших (цивільних та військових) сфер стосовно використання конкретних ІІІ-технологій. Тут, з нашого погляду, особливий інтерес викликають думки та оцінки фахівців-психологів, які при оцінюванні ІІІ, на відміну від інших спеціалістів, можуть дещо виходити за межі своєї практики. Справа в тому, що психологічна освіта (яка включає знання з когнітивної, інженерної психології тощо) передбачає вміння аналізувати спільні та відмінні риси у людських і машинних процесах обробки інформації, співвідносити ІІІ з академічним, соціальним, емоційним та іншими типами інтелектів індивіда (нагадаємо, що Г. Гарднер свого часу

виокремив їх аж 8), розуміти сильні та слабкі сторони кожного з них і, відповідно, обґрунтовано визначати межі ефективності/доцільності практичного застосування ШІ-технологій. Порівняння оцінок фахівців зі сфер ІТ та психології також видається цікавим з точки зору вивчення впливу різних стилів/традицій професійного мислення (природничо-технічного та соціогуманітарного) під час аналізу наукових та соціальних проблем. Отже, **метою нашого дослідження** стало виявлення особливостей ставлення до технологій ШІ серед фахівців двох різних галузей – комп'ютерних (інформатика) та психологічних наук.

Методика та процедура дослідження. Наприкінці квітня – у травні 2026 р. нами було організовано експертне онлайн-опитування. Усі експерти (236 фахівців, чий професійний стаж складав не менше 3 років) відповідно до мети дослідження поділялися на 2 групи. **Першу групу** (умовно – ІТ; $n=117$ осіб) складали фахівці у галузі комп'ютерних наук – наукові співробітники академічних науково-дослідних інститутів НАН (м. Київ), а також викладачі відповідних кафедр (інформатики, комп'ютерних наук, штучного інтелекту тощо) університетів Києва, Чернігова, Харкова, Львова, Ужгорода, Одеси, Дніпра, Черкас, Житомира, Дрогобича, Запоріжжя, Чернівців, Івано-Франківська, Миколаєва, Глухова, Луцька, Кропивницького, Хмельницького. Соціодемографічні характеристики цієї групи були такими: вік – від 25 до 82 років (у середньому 47 ± 13 рр.), професійний стаж – від 3 до 60 років (у середньому 24 ± 12 рр.); 70,9% чоловіків та 29,1% жінок; 60,7% мали науковий ступінь/вчене звання кандидата/PhD/доцента, а 21,4% – доктора/професора.

До другої групи (умовно – Пс; $n=119$ осіб) – увійшли наукові співробітники академічних науково-дослідних інститутів психології НАПН (м. Київ), а також викладачі психологічних кафедр університетів Києва, Львова, Чернігова, Ужгорода, Черкас, Ніжина, Одеси, Переяслава, Луцька, Тернополя, Рівного, Дніпра, Івано-Франківська, Запоріжжя, Харкова, Чернівців. Соціодемографічний профіль цієї групи: вік – від 26 до 79 років (у середньому 51 ± 11 рр.), професійний стаж – від 3 до 56 років (у середньому 24 ± 11 рр.), 25,2% чоловіків та 74,8% жінок; 60,5% мали науковий ступінь/вчене звання кандидата/PhD/доцента, а 28,6% – доктора/професора.

Було використано метод анкетування (у GoogleForms) з елементами суб'єктивного шкалювання. Крім питань соціодемографічного характеру, анкета містила завдання 4 типів – оцінки ефективності ШІ у різних сферах суспільного життя; оцінки існуючих соціальних стереотипів та уявлень стосовно ШІ; оцінки емоційних станів, пов'язаних із ШІ; оцінки свого бажання та реального використання ШІ у своїй роботі та за її межами. Зміст завдань дозволяв вивчати когнітивний, емоційний та поведінковий компоненти ставлення до ШІ. Усюди використовувалася 7-бальна шкала (де 7 – максимальна оцінка). Зазначимо, що, формулюючи завдання, ми використовували абстрактне словосполучення «технології штучного інтелекту», адже назви конкретних ШІ-інструментів могли викликати різні реакції в різних групах. Опитування мало анонімний характер. Статистичний аналіз результатів проводився за допомогою SPSS v.23.

Отримані результати та їхній аналіз. Результати статистичного аналізу оцінок двох груп експертів наведено в таблиці 1.

Цікавим фактом стало те, що за більшістю завдань, які стосувалися **когнітивних компонентів ставлення до ШІ**, не було виявлено статистично вірогідних відмінностей між фахівцями обох професійних груп. Зокрема, відсутні такі відмінності в **оцінках ефективності ШІ в різних сферах життя** – і ІТ-шники, і психологи вважають, що максимально ефективними ШІ-технології можуть бути у межах комп'ютерних наук (що, мабуть, цілком закономірно); також достатньо високі оцінки отримали сфери освіти, техніки, оборони, економіки та державного управління. Цікаво, що у баченні позитивного впливу ШІ на економічну сферу обидві групи виявили найменший розкид оцінок. Найменші

оцінки отримала сфера надання психологічної допомоги. Отже, не лише психологи, але й ІТ-шники із певним скептицизмом ставляться до модного зараз «тренду» використання ІІІ у сферах психологічного консультування, психотерапії та психодіагностики (напевно, абсолютно адекватно розуміючи потенційні ризики такої людино-машинної взаємодії і доречність застосування традиційних соціономічних схем цієї роботи). Максимальна дисперсія оцінок обох груп стосувалася використання ІІІ у сфері культури та мистецтва (а серед психологів – ще й науки). Можливо, це відображає не так професійні, як загальні тенденції поляризованого сприйняття «машинних» культурних продуктів. А серед психологів ця проблема набуває більш широкого контексту сприйняття «машинної креативності» (і в мистецтві, і в науці).

Таблиця 1

Оцінки експертами ІІІ-технологій

Оцінювані параметри	Середні оцінки *	
	ІТ	Пс
1. Міра ефективності ІІІ у сферах:		
1.1. наука (нові наукові відкриття)	4,44 ± 1,56	4,34 ± 1,58
1.2. техніка (створення нової робототехніки, автоматизованих систем управління)	4,96 ± 1,53	5,25 ± 1,36
1.3. комп'ютерні технології (створення ефективнішого програмного забезпечення)	5,43 ± 1,45	5,75 ± 1,21
1.4. економіка (підвищення ефективності виробництва, знаходження оптимальних рішень у комерційній, фінансовій діяльності)	4,88 ± 1,28	4,99 ± 1,20
1.5. державне управління (автоматизація документообігу, знаходження оптимальних рішень соціально-політичних проблем)	4,85 ± 1,30	4,75 ± 1,47
1.6. юридична практика (аналіз та підготовка юридичних документів, прийняття неупереджених правових рішень)	4,58 ± 1,49	4,47 ± 1,50
1.7. оборона (створення новітніх видів зброї)	4,90 ± 1,56	5,03 ± 1,41
1.8. безпека (профілактика та боротьба зі злочинністю)	4,67 ± 1,51	4,46 ± 1,48
1.9. освіта (допомога в навчальній роботі, розвиткові людського інтелекту)	5,14 ± 1,50	4,83 ± 1,45
1.10. охорона здоров'я (розробка нових методів лікування, надання медичних консультацій)	4,44 ± 1,58	4,45 ± 1,38
1.11. психологічна допомога (надання психологічних консультацій, діагностична та психотерапевтична робота)	3,97 ± 1,55	3,81 ± 1,40
1.12. культура та мистецтво (створення нових культурних продуктів – текстів, відео, картин, музики тощо)	4,25 ± 1,70	4,11 ± 1,58
2. Згода зі стереотипами/уявленнями щодо ІІІ:		
2.1. технології ІІІ вже зараз дозволяють наблизитися до можливостей людського розуму	3,94 ± 1,61	4,00 ± 1,47
2.2. ... лише у майбутньому дозволять наблизитися до можливостей людського розуму	4,58 ± 1,93	4,30 ± 1,66
2.3. ... вже зараз перевершують можливості людського розуму	2,97 ± 1,76	3,21 ± 1,74
2.4. ... лише в майбутньому дозволять перевершити можливості людського розуму	4,06 ± 1,95	3,95 ± 1,83
2.5. ІІІ в чомусь перевершує людський розум, а в чомусь відстає від нього	5,07 ± 1,79	5,21 ± 1,70

Продовження таблиці 1

2.6. нині майже кожна людина повинна вміти користуватися ІІІ	5,04 ± 1,75	5,06 ± 1,74
2.7. ІІІ, на відміну від людей, не припускає помилок	1,78 ± 1,18	2,13 ± 1,50
2.8. більшість людей переоцінюють можливості ІІІ	5,46 ± 1,44	5,10 ± 1,52
2.9. більшість людей переоцінюють загрози, які створює ІІІ	3,95 ± 1,52	4,09 ± 1,51
2.10. поширення ІІІ може створювати морально-етичні проблеми (порушення академічної доброчесності, маніпуляція громадською думкою та ін.)	5,75 ± 1,46	5,64 ± 1,49
2.11. ... створювати соціально-економічні проблеми (скорочення робочих місць та ін.)	5,24 ± 1,52	5,13 ± 1,54
2.12. ... створювати юридично-правові проблеми (порушення авторських прав, використання у злочинних цілях)	5,31 ± 1,44	5,19 ± 1,46
2.13. ... створювати психологічні проблеми (негативний вплив на інтелектуальний та особистісний розвиток)	4,97 ± 1,59	5,08 ± 1,49
2.14. ... загрожувати здоров'ю користувачів ↔	3,95 ± 1,80	4,45 ± 1,61
2.15. ... загрожувати життю людей / людства в цілому	3,61 ± 1,89	4,04 ± 1,73
2.16. технології ІІІ не можна залишати без контролю, їх треба регулювати на державному рівні	5,02 ± 1,78	5,27 ± 1,57
2.17. державі слід контролювати лише окремі технології ІІІ (у сфері безпеки, оборони тощо)	4,66 ± 1,77	4,62 ± 1,68
3. Відчуття/почуття, які викликає ІІІ:		
3.1. інтерес, захоплення ↔	5,53 ± 1,42	4,89 ± 1,47
3.2. оптимізм, надія ↔	4,70 ± 1,56	4,18 ± 1,54
3.3. довіра	3,47 ± 1,42	3,39 ± 1,33
3.4. спокій	3,36 ± 1,49	3,52 ± 1,46
3.5. тривога, страх	2,97 ± 1,65	2,77 ± 1,49
3.6. роздратування, гнів	2,65 ± 1,73	2,69 ± 1,60
4. Бажання/поведінка стосовно ІІІ:		
4.1. бажання використовувати ІІІ у проф. діяльності ↔	5,43 ± 1,57	5,02 ± 1,43
4.2. бажання використовувати ІІІ у позапрофесійній сфері (особисте життя – хобі, розваги тощо) ↔	5,03 ± 1,69	4,49 ± 1,88
4.3. частота реального використання ІІІ у професійній діяльності ↔	4,74 ± 1,70	4,25 ± 1,59
4.4. частота реального використання ІІІ у позапрофесійній сфері (особисте життя – хобі, розваги тощо) ↔	4,27 ± 1,82	3,63 ± 1,89

* усі оцінки давалися за 7-бальною шкалою, де 1 – мінімальний, а 7 – максимальний бал.

↔ - міжгрупові статистично вірогідні відмінності

Майже не відрізнялися також оцінки ІТ та Пс-груп стосовно різних **соціальних уявлень про загальні можливості ІІІ та наслідки його використання**. Зокрема, в обох групах найбільше погоджувалися з тезою про те, що ІІІ-технології можуть створювати проблеми морально-етичного характеру, а найменше – з тезами про їхню безпомилковість та перевагу над людським інтелектом у даний час. Також у обох групах мала місце найвища дисперсія оцінок стосовно тези про перевагу ІІІ над людським інтелектом у майбутньому (що свідчить про наявність груп умовних «оптимістів» і «песимістів» в цьому питанні у комп'ютерних науках і за межами їх).

Загалом, більшість оцінок в обох групах, які стосуються когнітивних елементів ставлення до ШІ, знаходяться в діапазоні «середнє – дещо вище середнього». Це вказує на тенденцію до своєрідної «обережної оптимістичності» опитаних нами експертів щодо ШІ. Поширеність такого ставлення до ШІ серед експертів ІТ та Пс-груп можна пояснити тим, що не лише у спеціалізованих наукових виданнях, але й у мас-медіа регулярно з'являються матеріали, які висвітлюють «плюси» та «мінуси» відповідних комп'ютерних технологій.

Поряд із тим за U-критерієм Мана-Уїтні було зафіксовано одну статистично вірогідну відмінність – психологи дещо вище, ніж «комп'ютерщики» (при $p=0,026$) погоджувалися з тезою про потенційну шкоду здоров'ю користувачів від ШІ. Це можна пояснити загальною тенденцією дещо скептичнішого ставлення «гуманитаріїв» до різноманітних технічних досягнень. Останнє підтверджується дещо більшою мірою згоди психологів з тезами про потенційну загрозу ШІ для життя людей та необхідність державного контролю над ним, що, однак, не набуло характеру статистично вірогідних відмінностей.

Перейдемо до результатів, які відображають **емоційні компоненти ставлення до ШІ**. Тут мали місце і спільні тенденції, й міжгрупові відмінності. Перші виявлялися в тому, що в обох групах найвищі оцінки отримали почуття інтересу/захоплення, а найменші оцінки – роздратування/гніву (хоча стосовно останніх усюди мала місце найвища дисперсія оцінок). Можна звернути увагу на факт поєднання невисокого (нижче середнього) рівня довіри до ШІ в обох групах із ще більш низьким рівнем тривоги/страху. Іншими словами, більшість експертів розуміють та відчувають, що на ШІ не можна повністю покладатися, але їх це не дуже бентежить, можливо тому що ці технології не контролюють значну частину нашого життя (поки що...). Разом із тим за U-критерієм Мана-Уїтні було зафіксовано дві статистично вірогідні відмінності – експерти ІТ-групи вище оцінювали прояви інтересу/захоплення (при $p=0,023$) та оптимізму/надії (при $p=0,01$), що загалом можна вважати цілком природним.

Насамкінець розглянемо специфіку **поведінкових компонентів ставлення до ШІ та мотивації до його використання**. Тут професійна специфіка наших експертів проявила себе сповна – статистично вірогідні відмінності було зафіксовано за всіма завданнями. Зокрема, «комп'ютерщики» більшою мірою оцінювали й бажання використовувати ШІ у своїй роботі (при $p=0,017$) та за її межами ($p=0,033$), й частоту реального використання ШІ у вказаних сферах (відповідно при $p=0,023$ та $p=0,009$), що уявляється цілком логічним. Хоча певні спільні відмінності тут також мали місце – в обох групах найвищі оцінки отримало бажання використовувати ШІ у професійній сфері, а відносно менші оцінки – частота реального використання ШІ у позапрофесійному житті.

Враховуючи відомі тенденції **зв'язку ставлення до ШІ з віком та стажем роботи**, нами було застосовано процедуру кореляційного аналізу (за Спірменом). У ІТ-групі ми виявили 4 статистично вірогідні кореляції віку та стажу з оцінками тверджень «ШІ, на відміну від людей, не припускає помилок» (при $p=0,016$ та $0,022$) та «Поширення ШІ може загрожувати життю людей/людства» (при $p=0,018$ та $0,001$). Отже, більш «зрілі» «комп'ютерщики» можуть як дещо переоцінювати ШІ-технології, так і навпаки, бути критичнішими до них. У Пс-групі було виявлено 5 статистично вірогідних кореляцій: дві з них – як і в попередній групі, тобто між віком/стажем і оцінкою тези про безпомилковість ШІ (при $p=0,002$ та $0,003$); інші три – між віком та оцінкою ефективності ШІ в економіці (при $p=0,041$) та обороні (при $p=0,013$), а також між стажем і оцінкою твердження «Більшість людей переоцінюють загрози, які створює ШІ» (від'ємна при $p=0,013$). Отже, психологи з віком також можуть і переоцінювати окремі аспекти ШІ, й демонструвати певну критичність щодо нього (хоча останнього менше). Але, з іншого боку, переважна більшість отриманих експертних оцінок не мала статистично вірогідних зв'язків

з показниками віку та стажу опитаних. Це дозволяє припустити наявність у фаховій свідомості наших експертів відносно схожих уявлень про ШІ. Особливо цікавим результатом є відсутність статистично вірогідних кореляцій між віком/стажем та частотою реального використання ШІ, що йде всупереч стереотипу про «молодіжний характер» використання згаданих технологій.

Далі ми вирішили з'ясувати тенденції зв'язку ставлення до ШІ з частотою **практичного досвіду його використання в роботі**. Кореляційний аналіз (за Спірменом) у ІТ-групі виявив статистично вірогідні зв'язки з оцінками ефективності використання ШІ в науці, техніці, комп'ютерних технологіях, економіці, державному управлінні, юридичній практиці, обороні, безпеці, освіті, охороні здоров'я, психологічній допомозі (усі при $p=0,001$), культурі (при $p=0,011$); оцінками про наближення можливостей та переваги ШІ над людським розумом у даний момент та у майбутньому (при $p=0,001-0,002$); згодою з тезою про необхідність кожному вміти користуватися ШІ (при $p=0,001$); незгодою з тезою про те, що більшість людей переоцінюють можливості ШІ (при $p=0,042$); згодою з тезою про необхідність контролю держави лише над ШІ-технологіями у сфері безпеки та оборони (при $p=0,003$); схильністю відчувати інтерес/захоплення, оптимізм/надію, довіру, спокій (усі при $p=0,001$); бажанням використовувати ШІ у роботі та за її межами; частотою використання ШІ поза роботою (усі при $p=0,001$). Така кількість кореляцій підтверджує точку зору ряду фахівців про вплив професійного досвіду на позитивну оцінку ШІ-технологій (цілком закономірна логіка «чим користуюся, те й добре...»).

Схожі тенденції зв'язку були помічені й серед експертів **Пс-групи**, хоча кількість статистично вірогідних кореляцій (як і рівень їхньої ймовірності) тут була дещо меншою. Зокрема, частота реального робочого використання ШІ опитаними психологами була прямо пов'язана з їхніми оцінками ефективності ШІ в науці (при $p=0,001$), економіці ($p=0,018$), державному управлінні ($p=0,023$), юридичній практиці ($p=0,001$), безпеці ($p=0,027$), освіті ($p=0,001$), культурі (при $p=0,001$); згодою з тезою про необхідність кожному вміти користуватися ШІ (при $p=0,001$); згодою з тезою про те, що більшість людей переоцінюють можливості ШІ (при $p=0,022$; позитивна кореляція, на відміну від ІТ-групи); схильністю відчувати інтерес/захоплення, оптимізм/надію, довіру, спокій (усі при $p=0,001$); бажанням використовувати ШІ у роботі та за її межами; частотою використання ШІ поза роботою (усі при $p=0,001$).

Висновки. Отримані результати дозволяють дійти наступних висновків.

1. Когнітивні компоненти настановлень до ШІ серед представників ІТ-сфери та психологів є відносно схожими. В цілому серед них поширене «обережно-оптимістичне» сприймання ШІ як перспективної у багатьох сферах технології, яка, крім переваг, має й деякі недоліки, обмеження, може створювати певні проблеми (морально-етичного, економічного, правового, педагогічного та психологічного характеру), внаслідок чого потребує контролю. При цьому психологи дещо вище від представників ІТ-наук оцінюють потенційну шкоду здоров'ю користувачів від ШІ.

2. Є певні відмінності в емоційних компонентах ставлення до ШІ серед психологів та фахівців комп'ютерних наук. Зокрема, останні більшою мірою схильні проявляти інтерес/захоплення та оптимізм/надію щодо ШІ. Водночас в обох професійних групах більш виражені почуття інтересу/захоплення, а найменш виражені почуття роздратування/гніву; в обох групах має місце невисокий рівень проявів довіри та тривоги/страху до ШІ.

3. Відмінності в поведінкових компонентах ставлення до ШІ серед ІТ-фахівців та психологів виражені найбільшою мірою. Зокрема, перші вище оцінювали й бажання використовувати ШІ у своїй роботі та за її межами, й частоту реального використання ШІ в обох сферах.

4. Настановлення фахівців двох груп до ШІ пов'язані з такими чинниками, як вік, професійний стаж та частота реального використання ШІ у професійній діяльності (при цьому останній чинник є вагомішим).

Перспективними напрямками подальших досліджень уявляється вивчення специфіки настановлень до ШІ-технологій серед представників допомагаючих професій (зокрема лікарів), порівняння даних фахівців з державного та приватного, цивільного та військового секторів, визначення психологічних профілів вітчизняних фахівців, які схвально/критично ставляться до застосування ШІ-технологій у своїй роботі.

Список використаної літератури

1. Використання генеративного штучного інтелекту вчителями ЗЗСО для вдосконалення педагогічних практик: аналітичні матеріали. Овчарук О. В., Гриценчук О. О., Кравчина О. Є. / за наук. ред. С.Г. Литвинової, О.В. Овчарук. Київ : ЦО НАПН України. 2026. 85 с.
2. Всеукраїнське дослідження використання ШІ у шкільній освіті (2023). URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2023/12/20/Vseukranske_doslidzhennya_vykorystannya.20.12.2023.pdf
3. Лук'янова Л., Котун К., Годлевська К. Ставлення студентів і викладачів до використання штучного інтелекту в закладах вищої освіти: проблеми та перспективи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2025. Т.110, № 6. С.182-204.
4. Рудева С. Як українські лікарі використовують ШІ в буденній практиці? Дослідження OpenLika та DOC.UA (30.04.2026). URL: <https://doc.ua/ua/news/pro-medbiznes/yak-ukrainski-likari-vikoristovuyut-shi-v-budennij-praktici-doslidzhennya-openlikar-ta-docua>
5. Як українські айтивці застосовують штучний інтелект і чи довіряють йому – аналітика (16.09.2024). URL: <https://dou.ua/lenta/articles/use-of-ai-in-ukrainian-it-2024/>
6. Barriers to Care in a Changing Practice Environment: 2024 Practitioner Pulse Survey. American Psychological Association (2024). URL: <https://www.apa.org/pubs/reports/practitioner/2024/practitioner-pulse-2024-full-report.pdf>
7. Dovgyi S., Babiichuk S., Davybida L., Biletska M. Teachers' and Students' Attitudes Toward the Use of Artificial Intelligence: All-Ukrainian Research. *Information Technologies and Learning Tools*. 2024. Vol.104, № 6. P.197-215.
8. Gillespie N., Lockey S., Ward T. et al. Trust, attitudes and use of artificial intelligence: A global study 2025. The University of Melbourne and KPMG. 2025. 118 p. URL: https://mbs.edu/-/media/PDF/Research/Trust_in_AI_Report.pdf?rev=0ee82285b2b0439bba524dbddc58214a
9. Heinrichs H., Kies A., Nagel S., Kiessling F. Physicians' Attitudes Toward Artificial Intelligence in Medicine: Mixed Methods Survey and Interview Study. *Journal of Medical Internet Research*. 2025. Vol.27. e74187. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/40857713/>
10. Wagner J., Schwind A.-S. Investigating psychotherapists' attitudes toward artificial intelligence in psychotherapy. *BMC Psychology*. 2025. 13:719. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/40597244/>

PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF ATTITUDES TOWARD ARTIFICIAL INTELLIGENCE AMONG UKRAINIAN IT SPECIALISTS AND PSYCHOLOGISTS

Oleksandr Drozdov

T. H. Shevcheko National University "Chernihiv Colehium"

53, Hetmana Polubotka St., Chernihiv, Ukraine, 14013

<https://orcid.org/0000-0002-6682-9108>

e-mail: dalmar@ukr.net

The article addresses attitudes toward artificial intelligence (AI) among professionals across different fields. It presents the results of an author-conducted expert online survey carried out in April–May 2026 among specialists ($n = 236$; research staff and university lecturers) representing computer science ($n = 117$) and psychology ($n = 119$). The survey method involved a questionnaire incorporating elements of subjective scaling. The findings revealed that the cognitive components of attitudes toward AI among IT specialists and psychologists are relatively similar. Overall, both groups demonstrate a “cautiously optimistic” perception of AI as a promising technology with applications in many fields, which, alongside its advantages, also has certain drawbacks and limitations and may create various problems (moral and ethical, economic, legal, educational, and psychological), thereby requiring appropriate oversight and control. Psychologists rate the potential harm that AI may pose to users’ health somewhat higher than computer science professionals do. With regard to the emotional components of attitudes toward AI, feelings of interest/excitement were more pronounced in both professional groups, whereas feelings of irritation/anger were the least pronounced. Both groups demonstrated relatively low levels of trust and anxiety/fear toward AI. However, computer science professionals showed greater levels of interest/excitement and optimism/hope regarding AI. Differences in the behavioral components of attitudes toward AI between IT specialists and psychologists were the most pronounced. In particular, IT specialists reported a stronger desire to use AI both in their professional activities and outside of work, as well as a higher frequency of actual AI use in both spheres. The attitudes of specialists from the two groups toward AI were associated with factors such as age, length of professional experience, and the frequency of actual AI use in professional activities, with the latter factor having greater significance.

Keywords: attitudes, artificial intelligence (AI), profession, IT specialists, psychologists.

Дата першого надходження статті до видання: 04.08.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 01.09.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.10.2026